

SIMIGNÉ FENYŐ SAROLTA

Beszámoló a Metainformációs kutatócsoport létrehozásáról

2011. január 17-én a Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézete a MANYE vezetésével, valamint az MTA Területi Bizottsága Nyelvtudományi Munkabizottságával közösen nyelvészeti konferenciát szervezett, amelynek programjában szerepelt a *Metainformációs kutatócsoport* létrehozása is.

Korábban már hatékonyan működött egy azonos nevű kutatócsoport a Debreceni Egyetem Szlavisztikai Intézetében, amelyet dr. Bańcerowski Janusz professzornak, az ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézetén belül a Lengyel Filológiai Tanszék vezetőjének 2000-ben megjelent *A nyelv és a nyelvi kommunikáció alapkérdései* című könyve hívott életre. A kutatócsoportot dr. Lévai Béla egyetemi docens alapította az orosz, a lengyel, a bolgár és a magyar nyelv metainformációs elemeinek és szerkezeteinek közös kutatása céljából. Elsődleges feladat a meta- előtagú szakkifejezések (*pl. metanyelv, metanyelvészet, metakód, metakommunikáció, metaszóveg, metainformáció*), ezek között is elsősorban a *metainformáció* terminus értelmezése és a *metainformációs* elemek különböző szövegtípusokban való előfordulásának vizsgálata volt. A Miskolci Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének oktatói az elsők között csatlakoztak a munkacsoporthoz, amely 2001-ben, 2002-ben és 2003-ban is szervezett a kérdéskör tisztázásához jelentős mértékben hozzájáruló tudományos konferenciákat. Az előadások alapján két kötet is megjelent, az egyiket *Alapinformáció és metainformáció* (2004) címmel szerkesztette, a másikat *Metainformáció a szövegben* (2007) címmel írta meg dr. Lévai Béla. A két utóbbi konferenciának fontos miskolci vonatkozása is volt: mindkét rendezvény programjában aktív részt vállaltak az alkalmazott nyelvészet szakos hallgatók, akiknek előadásai szintén megjelentek a konferencia kiadványában. Említésre méltó még, hogy a MANYE XV. miskolci kongresszusán, 2005-ben külön szekció működött *Metainformációs kutatások* címmel és a téma iránt azóta is megmutatkozik az érdeklődés mind az oktatók, mind a hallgatók részéről. Lévai Béla nyugdíjba vonulását követően a debreceni központtal működő kutatócsoport tevékenysége vesztített lendületéből. 2010-ben bekövetkezett halála után pedig – bár Bańcerowski professzor metainformációról szóló tanulmányait rendszeresen olvashatjuk a Magyar Nyelvőr oldalain – tudomásunk szerint kutatócsoport nem folytatja a kérdéskör kellő mélységben és szervezett keretek között történő vizsgálatát. Ezért tettünk javaslatot a Miskolci Egyetemen 2011. január 17-én megtartott konferencián egy másik, egyetemi kereteken belül működő *Metainformációs kutatócsoport* létrehozására, amelynek célja egy, az információ továbbítására vonatkozó, a pragmatika és a kommunikációelmélet érintkezési területére tehető téma, a nyelv metainformációs elemeinek vizsgálata, továbbá ezen nyelvi elemek használatát szemléltető felmérések készítése.

A nyelv metainformációs elemei nem ismeretlenek a nyelvtanulók és a nyelvhasználók számára. Más címszó alatt, más kontextusban, *pl. a modalitás, az igék, a köszönésformák* vagy éppen a szövegkohéziót biztosító nyelvi elemek kapcsán foglalkozik velük a szakirodalom. A metainformációs kutatások során az említett témakörökhöz kapcsolódóan a nyelvi elemeket nem a szófajok vagy a mondatban betöltött grammatikai funkciójuk alapján vizsgáljuk, hanem az információtartalom és a kommunikációban betöltött szerepük vonatkozásában. A valóságra vonatkozó információt alapinformációnak, míg a beszélő, az információ

adója által közvetített információt metainformációnak nevezzük. Ezen utóbbi azt fejezi ki, hogy a beszélő miként viszonyul az általa leírt valósághoz, az általa közvetített információhoz. A nyelv metainformációs elemei alkalmasak arra, hogy segítségükkel a beszélő az információt minősítse és értékelje (*talán, lehetséges, biztos vagyok benne, tudom, meg vagyok győződve róla. véleményem szerint, bizonyára stb.*), a kommunikációs partner figyelmét irányítsa (*Vigyázz! Figyelj! Olvasd el! stb.*), ellenőrizze, hogy a befogadó megértette-e a hozzá intézett közleményt (*Érted? Figyelsz? Hallod? stb.*). Vagyis kifejezhetnek értékelő modalitást, irányító információt és kontroll információt. (Bańcerowski, 2000: 118).

A metainformációs kutatások alapja tehát a következő: A nyelvi közlés során egyrészt a külvilágra, az objektív valóságra vonatkozó információt (*alapinformációt*), másrészt az információadó tudatában, vagyis a virtuális valóságban létező információt (*metainformációt*) továbbtünk. Ha tudatosan alkalmazzuk a nyelv metainformációs elemeit, hatékonyabbá tehetjük a kommunikációt, befolyásolhatjuk, illetve álláspontunkról könnyebben meggyőzhetjük a kommunikációs partnert. A tanulók könnyebben megértik és feldolgozzák az új tananyagot, ha a tanár az új információt időnként metainformációval megszakítja, ha irányító információval a tanulók figyelmét megfelelő irányba tereli, és ha kontroll információval ellenőrzi, vajon képesek-e követni a magyarázatot. A metainformációs struktúrák tudatos alkalmazásával nagyobb hatást képesek kiváltani a politikai élet és a média szereplői, hiszen irányítani és befolyásolni tudják a befogadó gondolkodását, ráirányítják a figyelmet arra, hogyan értelmezze a másik fél az információt, segítenek abban, hogy a közszereplő a hallgatósággal nézeteit elfogadtassa. Jelentős szerepük van a metainformációs nyelvi elemeknek a figyelem felkeltésében és fenntartásában, konfliktusok és kifogások kezelésében, ezáltal nagyon fontos szerephez jutnak a vállalati és a banki kommunikációban, továbbá az értékesítés és a kereskedelem területén. A *Metainformációs kutatócsoport* célja olyan tanulmányok készítése és tananyagok összeállítása, amelyek ismeretében a hallgatók nagyobb önbizalommal látják hozzá az álláskeresőkhöz és munkahelyükön meggyőzően tudják érdekeiket érvényesíteni, továbbá tárgyalások és konferenciák alkalmával a közösség érdekeit képviselni.

A metainformáció kérdéskörében rejlő kihívásokat is hangsúlyozva a Metainformációs kutatócsoport megalakulására dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta intézetigazgató tett javaslatot és egyben vállalta a kutatócsoport vezetését is. Kiemelte, hogy a Miskolci Egyetemen létező *Metainformációs kutatócsoport* a Debreceni Egyetemen 2001-ben megalapított kutatócsoport tevékenységét szándékozik folytatni, de a vizsgálatokat a kommunikáció más színtereire (pl. vállalati, titkársági, banki kommunikáció, üdvözlő beszédek, politikai és avatóbeszédek stb.) is ki fogja terjeszteni. A külső szakmai vezető tisztségének ellátását Dr. Bańcerowski Janusz professzor, az ELTE Lengyel Filológia Tanszékének vezetője, a metainformáció első magyarországi kutatója, számos kötet és tanulmány szerzője vállalta el. Levelében kiemelte: „Nagyon örülök, hogy a metainformációs kutatások szervezett formát öltenek. A metaszöveg struktúráinak feltárása és leírása meggyőződésem szerint hozzájárulhat ahhoz, hogy jobban megértsük a nyelvi kommunikáció lényegét és a különböző típusú szövegek funkcionálásának a sajátosságát”. A titkári teendőket Szabóné dr. Papp Judit, az Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék egyetemi docense vállalta el. Ezt követően három előadás hangzott el. Dr. Lénárt Levente Churchillnek a „Vasfüggöny-beszédében” kimutatható metainformációs elemekről, Schirm Anita az általa diskurzusjelölőknek nevezett metainformációs operátorokról tartott érdekfeszítő és további gondolatokat ébresztő előadást. Dadvandipour Zsuzsanna és Simigné Fenyő Sarolta közös előadása a

bohócdoktorok beteg gyermekeket szórakoztató műsorát elemezte a verbális és a nem verbális kommunikációs eszközök és azok metainformációt közvetítő tartalma alapján.

Levélben fejezte ki a kutatócsoporthoz való csatlakozási szándékát Cs. Jónás Erzsébet is, a Nyíregyházi Főiskola intézetigazgató egyetemi tanára, az MTA doktora is. Kifejtette, hogy a metanyelv és a metainformáció kutatását az interperszonális kommunikáció rendkívül fontos területének tartja, amelynek „hagyományai a külföldi pragmatikai kutatásokban jelentős múltra mennek vissza, de Magyarországi képviselői is irányadó munkákat publikáltak: Bańczerowski Janusz professzor Budapesten, a nemrég elhunyt Lévai Béla egyetemi docens pedig Debrecenben tette le névjegyé a nyelvészet e területén. A miskolci Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék nem egy konferenciája adott alkalmat a helyi metainformációs kutatási eredmények bemutatásához”. (...) „Magam a Nyíregyházi Főiskola tanszékvezető egyetemi tanárként szívesen csatlakoznék fordításstiliztikai kutatásaimmal a kutatócsoporthoz, hiszen a fordítás során minden alkalommal metainformáció is megjelenik a forrásnyelvi szövegek célnyelvi átültetésében”. A fordítás és metainformáció kérdéskörét kívánja kutatni a beszercebányai Bél Mátyás Egyetem Szlovák Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszékének oktatója, Anita Hut’kova (PhDr., PhD) egyetemi tanár, szintén a Bél Mátyás Egyetemről Ardamica Zorán (PhDr., PhD.) egyetemi adjunktus, aki a Hungarisztika Tanszékét képviseli majd a kutatócsoportban. Ugyanennek a témának a kutatásához csatlakozott az Egri Eszterházy Károly Főiskola oktatója, Lőrincz Julianna habilitált főiskolai tanár, aki a metainformációt korábban már a műfordításokban vizsgálta (Lőrincz, 2005), továbbá a Miskolci Egyetem Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszékének volt egyetemi docense, dr. Joó Etelka is. A Debreceni Egyetemről Boda István Károly habilitált egyetemi docens és Bodáné dr. Porkoláb Judit a hypertext és metainformáció kérdéskörének, a Szegedi Tudományegyetemről Schirm Anita tanársegéd pedig a diskurzusjelölők funkcióinak tanulmányozását vállalta. Jelentkezett a kutatócsoportba Dadvandipour Zsuzsanna doktorandusz hallgató is, aki korábban alkalmazott nyelvészet szakos hallgató volt a Miskolci Egyetemen. A kutatócsoport többi tagja a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának minősített oktatója: Dobos Csilla, Csetneki Sándorné, Lénárt Levente, Magnuczné Godó Ágnes, valamennyien egyetemi docensek, továbbá a BTK dékánja, Illésné Kovács Mária. A kutatócsoport miskolci tagjai már korábban is tartottak előadásokat és jelentettek meg publikációkat a metainformáció tárgyköréből (Bodnár, 2005; Dobos, 2004; Illésné Kovács–Simigné Fenyő, 2009; Kovács–Kecskés, 2008; Lénárt, 2011; Lőrincz, 2005; Magnuczné Godó, 2011).

Úgy véljük, a metainformáció kérdéskörének további kutatása nyelvészeti és társadalmi szempontból egyaránt releváns. A Metainformációs kutatócsoport megalakulását a Miskolci Egyetem Szenátusa is támogatta.

Irodalom

- Bańczerowski J. 2000. *A nyelv és a nyelvi kommunikáció alapkérdései*. Budapest: ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet, Lengyel Filológiai Tanszék.
- Lévai B. (szerk.) 2004. *Alapinformáció és metainformáció*. Debrecen: Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója.
- Lévai Béla 2007. *Metainformáció a szövegben*. Debrecen: Debreceni Egyetem Szlavisztikai Intézete.

- Bodnár Ildikó 2005. Metainformációs igék a költészetben. In: Simigné–Bodnár (szerk.) *Sokszínű nyelvészet. Nyelvészeti kutatások a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán*. Miskolc: ME Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék. 49–60.
- Dobos Csilla 2004. Metainformáció a jogi szaknyelvben. In: *A többnyelvű Európa*. Bakonyi István–Nádai Julianna (szerk.) Győr: SZIE. 241–247.
- Illésné Kovács Mária–Simigné Fenyő Sarolta 2009. A metainformációs nyelvi elemek szerepe egy politikus nyelvhasználatában. In: *A meggyőzéstől a manipulációig*. In: Simigné Fenyő Sarolta (szerk.) *A meggyőzéstől a manipulációig*. MANYE MTA konferenciája 2009. január 26–27. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó. 44–53.
- Kovács Mária–Kecskés Judit 2008. Metainformációs elemek vizsgálata történeti és mai szakszövegekben. In: *Kontextus–Filológia–Kultúra. II*. Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied. Katedra hungaristiky. 247–253.
- Illésné Kovács Mária–Simigné Fenyő Sarolta 2009. A metainformációs nyelvi elemek szerepe egy politikus nyelvhasználatában. In: *A meggyőzéstől a manipulációig*. Simigné Fenyő Sarolta (szerk.) Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó. 96–103.
- Simigné Fenyő Sarolta–Dadvandipour Zsuzsanna 2011. Nevetés és nevetetés a bohódoktorok szereplése során. In: *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények VI/1*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó. 199–214.
- Lénárt Levente 2011. *Metainformációs elemek Churchill „Vasfüggöny beszédében”*. A Miskolci Egyetem BTK MFI, a MANYE és az MTA Területi Bizottságának Nyelvtudományi Munkabizottsága által szervezett tudományos konferencián elhangzott előadása, 2011. január 17.
- Lőrincz Julianna 2005. Műfordítás és variativitás. In: Simigné–Bodnár (szerk.) *Sokszínű nyelvészet. Nyelvészeti kutatások a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán*. Miskolc: ME Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék. 83–90.
- Magnuczné Godó Ágnes 2011. Érthető, amit mondok? Metadiszkurzív stratégiák Angol szakos hallgatók szemináriumi előadásaiiban. In: *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények VI/1*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó. 155–174.

Kiadja a Miskolci Egyetem Tudományos szervezési és Nemzetközi Osztálya
A kiadásért felelős: Prof. Dr. Dobróka Mihály rektorhelyettes
A kéziratot gondozta a Miskolci Egyetemi Kiadó
A kiadó felelős vezetője: Burmeister Erzsébet
Készült a Miskolci Egyetem Soksorozító Üzemében, Miskolcon
A sokszorozásért felelős: Pásztor Erzsébet
Példányszám: 120
TU – 2012 – 440 – ME

HU ISSN 1788-9979